

*кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології,
Вінницький соціально-економічний інститут Відкритого
міжнародного університету розвитку людини «Україна», м. Вінниця*

ЦІННІСНО-СМИСЛОВА РЕГУЛЯЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕЖ І АВТЕНТИЧНОСТІ В СИСТЕМІ ОСОБИСТІСНОЇ НАДІЙНОСТІ ЛЮДИНИ

У статті висвітлюється поняття «особистісна надійність людини». Визначаються специфічні особливості власне регуляції соціальних меж і надійної автентичності. Провідним чинником визнається саме ціннісно-сміслова регуляція. Змістовими властивостями, які складають основу зазначеного явища, є певні віково-статеві, нейродинамічні властивості, конституційні та фізіономічні особливості, риси характеру, особливості когнітивної сфери, ціннісні орієнтації людини, зокрема відповідальність, стійкість, вольові якості, почуття обов'язку, дисциплінованість. Психологічна природа особистісної надійності відображається в науковій літературі в таких поняттях, як наднормативна активність, побічний продукт, що перетворює діяльність, інтелектуальна ініціатива, самодіяльність, безкорисливий ризик й надситуативна активність, ініціація розумової діяльності, цілепокладання, особистісний вибір, а також у дослідженнях людини як суб'єкта життя, суб'єкта професійної діяльності й сімейних відносин.

Ключові слова: *автентичність, надійність, особистісна надійність людини, соціальні межі, ціннісно-сміслова сфера особистості.*

Постановка проблеми. Та надзвичайно важлива роль, яка відводиться кожній людині у процесі визначення стилю й траєкторії власного життя в сучасному суспільстві, що постійно трансформується й надає доволі багато розмаїтих можливостей життєздійснення, вимагає психологічного аналізу буття людини через розкриття закономірностей організації й регуляції нею своєї життєдіяльності у всій багатоплановості відносин зі світом. Можливість суб'єктної регуляції життєдіяльності людиною зумовлена формуванням і розвитком значеннєвих структур, які в сучасній психології досліджуються в рамках функціонування як свідомості (В. Акопов, В. Аллахвердов, В. Петренко й ін.), так і особистості (Б. Братусь, Д. Леонтьєв).

У контексті проблеми, яка нами досліджується, варто висвітлити аспект співвідношення автентичності, специфіки ціннісно-сміслові регуляції життєдіяльності особистості.

Наявність смислу становить підґрунтя самодетермінації особистості, а розвиток складної системи ціннісно-значеннєвих структур виводить її на новий щабель розвитку як суб'єкта життя

(К. Абульханова-Славська, Л. Анциферова). Цей рівень означає якісно інший спосіб самоорганізації й саморегуляції особистості, що дозволяє їй узгоджувати зовнішні й внутрішні умови здійснення діяльності в часі, координувати всі психічні процеси, стани, властивості, здібності, можливості й обмеження (О. Брушлинський, Е. Сергієнко). Різні аспекти суб'єктної регуляції життєдіяльності розкриваються в дослідженнях, які спрямовані на наскрізні інтегративні психічні явища, зокрема психічні стани (О. Прохоров), розуміння (В. Знаков, Н. Чепелева), відповідальність (Л. Дементій), рефлексія (О. Карпов, В. Слободчиков), особистісне й соціальне самовизначення (М. Гінзбург, О. Купрейченко), зрілість (А. Деркач, О. Бодальов), спонтанність (Н. Харламенкова), суверенність (С. Нартова-Бочавер) і ін. Однак, слід зауважити, що у вивченні феноменів, котрі характеризують особистість як суб'єкта життя, у тому числі, і стратегії життя, переважають структурний і типологічний підходи. Вони дозволяють виявляти розмаїття індивідуальних варіантів окреслених явищ, визначати пов'язані з ними окремі властивості особистості або їх сукупність, але розглядають ці явища поза процесом здійснення суб'єктом повного циклу регуляції цілісної системи життєдіяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі вчені становлення особистості як суб'єкта життя пов'язують із формуванням життєвих планів (К. Абульханова-Славська, Е. Головаха, А. Кронік, К. Карпинський, Н. Логінова й ін.), що охоплюють, життя й конкретизують його загальний зміст. У зв'язку з цим дослідження автентичності й специфіки ціннісно-сислової регуляції життєдіяльності особистості вказаними вище вченими спрямовані в основному на її цільовий блок (розкривають його формування, змістовне наповнення й механізми функціонування). Окрім того, дослідниками описані форми й види утворень смислів, механізми здійснення значеннєвої регуляції як за допомогою структур свідомості, так і настановних механізмів регуляції поведінки й діяльності (Д. Леонт'єв). При цьому досліджуються переважно змістовні сторони ціннісно-значеннєвих утворень, провідних мотивів, що уособлюють загальний напрямок життя (ієрархія цінностей або провідні ціннісні мотиви, спрямованість особистості), а також динаміка їх змісту, зумовлена зі змінами, котрі спричинені віковими, професійними й іншими факторами, зокрема, тими з них, які пов'язані з переглядом людиною основних пріоритетів свого життя.

У порівнянні зі змістовними аспектами в значно меншій мірі досліджені динамічні закономірності ціннісно-значеннєвої регуляції життєдіяльності, що взаємодіють із особистісною надійністю людини є її вагомою складовою та становлять її суттєву ланку. На необхідність дослідження динамічних сторін значеннєвих утворень, що

відображають співвідношення реальних і ідеальних цілей, вказує, зокрема, Б. Братусь. Розуміння відношення прагнення до можливостей його реалізації як динамічної сторони значимості запропоноване В. Асєєвим. До динамічної сторони відносяться й напруга, що виникає при співвіднесенні екзистенціальних очікувань особистості й актуальної життєвої ситуації, а також ціннісне ставлення особистості до власної реалізації у житті і перебіг здійснення зворотного зв'язку в процесах регуляції життєдіяльності.

Як відомо, універсальна модель регуляторного процесу крім ланок цілепокладання, програмування, планування, включає й процеси оцінювання результатів і корекції. Психологічне уявлення про цілісний процес регуляції детально відображено О. Конопкіним у рамках його концепції усвідомленої саморегуляції. Зокрема, ним висвітлено закономірності роботи більшості ланок закритого регуляторного процесу, орієнтованого на конкретну мету, котрий Б. Зейгарнік зі співавторами віднесла до першого, операційно технічного, рівня саморегуляції. Більш масштабні процеси регуляції залишилися малодослідженими. При цьому варто зауважити, що пряме перенесення уже розкритих у науці закономірностей регуляції й організації окремих дій і діяльностей на життєдіяльність у цілому не завжди є можливим, зважаючи на специфіку масштабу більш широких життєвих контекстів, порівняно із цілісністю людського життя. Тому постає нагальна потреба у з'ясуванні специфіки процесів, які відбуваються на рівні більш масштабних одиниць регуляції життєдіяльності, а також включених у їхню роботу механізмів, що сприяє висвітленню природи особистісної надійності людини.

Таким чином, варто розкрити специфіку особистісної надійності людини через існуючі в науці теоретичні моделі. Дані феномени відображені в таких поняттях, як наднормативна активність (В. Аснін), побічний продукт, що перетворює діяльність (Я. Пономарьов), інтелектуальна ініціатива (Д. Богоявленська), самодіяльність (С. Рубінштейн, Л. Попов), безкорисливий ризик й надситуативна активність (В. Петровський), ініціація розумової діяльності (В. Клочко, О. Краснорядцева), цілепокладання (С. Тихомиров), особистісний вибір (Д. Леонт'єв), а також у дослідженнях людини як суб'єкта життя (К. Абульханова-Славська), суб'єкта професійної діяльності й сімейних відносин. Вони доводять наявність гетеростатичних тенденцій на різних за масштабом рівнях організації життєдіяльності, однак у якості пояснювальних використовуються суперечні даним явищам моделі регуляції активності, орієнтовані на конкретні кінцеві цілі. У науці назріла необхідність розробки конкретно-психологічних положень про відкритий процес регуляції, який є більш ефективним як для пояснення феноменів трансцендування, так і для виявлення закономірностей регуляції цілісної

системи життєдіяльності, що характеризується відкритістю життєвих цілей людини.

Недостатність і обмеженість окресленого підходу до дослідження регуляції життєдіяльності, особистісна надійність людини долається в теорії психологічних систем (В. Ключко), котра орієнтує психологію на пошук концептуальних засобів для вивчення динамічних, нестійких утворень, що починають власне становлення; вироблення особливого роду понять, які дозволяють відобразити сутність механізмів становлення. У зазначеній теорії обґрунтовані цілісні положення про життєвий світ людини як відкритую психологічну систему, котра самоорганізується. Провідні принципи теорії психологічних систем можна застосувати до дослідження самоактуалізації (Е. Галажинський), становлення життєвого світу особистості (О. Некрасова), мислення у рішенні життєвих завдань (О. Краснорядцева), процесу життєздійснення (В. Логінова, Е. Четошнікова). Однак закономірності перетворення ціннісно-значеннєвої організації життєвого світу людини через особистісну надійність людини після виникнення її ціннісного виміру майже не розкриваються.

Мета статті: на підґрунті теоретичного аналізу наукових досліджень, власних наукових напрацювань варто з'ясувати особливості регуляції соціальних меж та їх вплив на особистісну надійність людини.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. У контексті дослідження (регуляція суб'єктом життя) проблема особистісної надійності людини є мало розробленою, передусім такі її аспекти: феноменологія, форми, механізми і закономірності здійснення зворотного зв'язку, висвітлення як негативних, так і позитивних наслідків, включення у процеси регуляції й організації людиною своєї життєдіяльності. Теоретичні схеми регуляції, що переважають у науці, не можуть розкрити закономірностей процесів, орієнтованих на нечіткі розмиті цільові стани, які до доформовуються й змінюються в процесі життя.

Складність здійснення зворотного зв'язку в широких контекстах життєдіяльності зумовлюється специфікою життєвих цілей, що мають певний ціннісний стрижень і передбачають різноманітні способи їх конкретного втілення. При цьому слід зазначити, що ціннісний зміст життєвих цілей формується протягом життя. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема функціонування особистісних цінностей, що сприяють становленню особистісної надійності людини, яка пов'язана з оцінкою суб'єктом їх реалізації в житті й способами репрезентації цього у свідомості [2, 4]. При наявності значної кількості робіт про види, детермінанти й кореляції самоактуалізації практично не дослідженими залишаються меха-

нізми й закономірності репрезентації самій людині факту її власної реалізації або реалізації важливих для неї цінностей у житті й того, як це визначає структуру й ціннісно-значеннєву організацію її життєвого простору. Останнє, з одного боку, пов'язане з переживанням людиною її суб'єктивного благополуччя, задоволеності життям, а з іншого, визначає постановку нею чергових життєвих завдань і напрямком життєвих виборів. Динаміка, що відображає напруту, яка виникає у процесі реалізації цінностей й характеризує ординарні, на відміну від кризових або надзвичайних, модуси буття людини у світі, вивчається в основному в руслі психології внутрішньо особистісного конфлікту (О. Фанталова), при цьому не розкривається її роль у життєздійсненні й розвитку стратегії життя особистості.

У життєдіяльності людини як суб'єкта життя можна виділити рівні, що представляють структурно-функціональні одиниці її ціннісно-значеннєвої регуляції особистісної надійності: простір спів-буттєвих спільнот, у співвіднесенні з якими людина визначає сенс життя; простір життя особистості, як цілісність, простір сфер життя, простір діяльності й спілкування і простір дії. Кожен із рівнів визначає відповідний йому ступінь ціннісно-значеннєвої організації життєвого простору особистості.

Таким чином, ціннісно-сміслова регуляція автентичності життєдіяльності відбувається відповідно до моделі відкритого регуляторного кільця, специфіка функціонування якого визначається відкритістю життєвих цілей, що задаються ціннісними векторами, які в сукупності утворюють екзистенціальні очікування особистості й конкретизуються нею в процесі життя. Це зумовлює з'ясування виникнення специфічних механізмів здійснення зворотного зв'язку (як негативного, так і позитивного) у процесах регуляції життєдіяльності.

Змістовні сторони ціннісно-сміслової регуляції життєдіяльності суб'єкта визначаються індивідуальною ієрархією особистісних цінностей, що є джерелами смислоутворення, зумовлюють певне вибіркоче наповнення життєвого простору особистості, а динамічні сторони - неузгодженостями, що виникають при зіставленні ціннісно-насичених екзистенційних очікувань і сприйманих суб'єктом реалізація його особистісних цінностей у житті.

Можливість динаміки реалізації особистісних цінностей визначається співвідношенням особистісних цінностей і потреб як природної й вищої психічної функції [8]. Кожна особистісна цінність є узагальненням окремих аспектів розмаїтих предметів потреб і суспільно вироблених способів їх задоволення. Отже, реалізація кожної особистісної цінності може відбуватися через задоволення широкого спектра потреб.

Оцінка суб'єктом реалізації особистісних цінностей зумовлюється функціонуванням механізму бар'єрності-реалізованості особистісних цінностей, що визначає ступінь сприйнятої суб'єктом неузгодженості заходу важливості цінності й оцінки її доступності через полярні екзистенціальні установки реалізованості й бар'єрності. Перевага реалізованості акцентує увагу суб'єкта на ознаках реалізації особистісних цінностей у життєвій ситуації, і виражається в установці на узгодження оцінок їх важливості й доступності. Перевага бар'єрності вказує на відсутність ознак реалізації особистісних цінностей, ініціюючи їх пошук за межами наявної життєвої ситуації, що виражається в неузгодженості оцінок важливості й доступності цінності.

Індивідуальне співвідношення виразності екзистенціальних установок реалізованості й бар'єрності особистісних цінностей не залежить від конкретного складу цінностей, усталених (у психометричному розумінні) у часі, не пов'язаних з рівнем інструментальних характеристик особистості (рис характеру, рівня інтелекту) і перевагою мотивації досягнення або запобігання невдачі. При цьому воно змінюється у зв'язку з якісними змінами соціальної ситуації розвитку суб'єкта як унаслідок освоєння ним життєвого простору, так і внаслідок виникнення актуальних і потенційних бар'єрів, котрі перешкоджають життєдіяльності в сьогоденні або є загрозою реалізації віддалених життєвих задумів.

Перевага реалізованості або бар'єрності зумовлена механізмами семантичного й перцептивного образу світу, до яких відносяться усталені способи трансформації інформації, оцінюваної як загрозна (захисні механізми особистості) та індивідуальні засоби організації особистісно нейтральних перцептивних і семантичних змістів. При цьому бар'єрність спричинена високою виразністю захисних механізмів компенсації, регресу й заміщення, а реалізованість - низькою виразністю тих же захисних механізмів.

Окрім того, перевага бар'єрності і реалізованості особистісних цінностей пов'язана з такими складовими стратегії життя, як відповідальність особистості, оцінка нею своєї свободи та усвідомленості життя. При цьому дані взаємозв'язки носять динамічний характер і опосередковані віковими, гендерними й ситуативними факторами. Фіксація в процесі розвитку однієї з екзистенціальних установок (бар'єрності або реалізованості особистісних цінностей) призводить до появи цілісних типологічних варіантів ціннісно-сислової організації життєвого простору, що характеризуються специфікою його змістовних і темпоральних характеристик.

Екзистенціальні установки бар'єрності й реалізованості інструментальних цінностей змістовно властивостей особистості є індикатором засвоєння суб'єктом простору власного «Я», що визначає

психологічну готовність до життєвого вибору в напрямку розширення життєвого простору й кардинальних змін життя.

Ціннісно-смилова наповненість рельєф життєвого простору визначає соціокультурно-, вікову-, гендерно-, професійно обумовлену специфіку:

- існує перевага бар'єрних зон в юнацькому віці, підвищення реалізованості в ранній дорослості й різноспрямована динаміка в період середньої дорослості, що залежить від соціокультурних, гендерних і професійно-діяльнісних детермінант;

- ціннісно-смилова наповненість життєвого простору змінюється в межах одного вікового періоду на різних фазах розвитку в рамках стабільної соціальної спільності: у процесі входження в нову соціальну спільність і під час підготовки до виходу з освоєної соціальної спільності переважають бар'єрні, а в рамках освоєної соціальної спільності - реалізовані зони. У цілому реалізованість термінальних цінностей відображає більше освоєння життєвого простору особистістю, тоді як бар'єрність, навпаки, його неосвоєння;

- гендерна специфіка виражається в перевазі в ціннісно-смиловій наповненості життєвого простору бар'єрних ціннісно-значеннєвих зон у жінок і реалізованих - у чоловіків;

- значеннєвий тип окремих цінностей змістовно пов'язаний із приналежністю людини до професійної групи. Він залежить від професійно заданої специфіки способу життя й діяльності й від професійно обумовлених переконань.

Адаптація до життєвих труднощів потребує змін самої особистості, виходу за межі актуального «Я»; стимулює усвідомлення цінності саморозвитку і самовдосконалення.

В. Татенко підкреслює, що психологічна надійність полягає, перш за все, у здатності підтримувати необхідний рівень «Я хочу», «Я можу» і «Я повинен» у різних і особливо напружених ситуаціях життєдіяльності [11, С.17]. На переконання автора, критерій надійності – один з найвагоміших критеріїв оцінки лідерства.

Згідно з Л. Куликовим, одна із сторін стійкості – прихильність до обраних ідеалів і мети, а тому стійкість можлива, якщо є екзистенційна визначеність [7, С.89]. На думку Г. Балла, вірність людини сенсові свого життя, своєму покликанню є найвищим рівнем особистісної надійності людини [1, С.474].

Смисл життя відображає життєву концепцію особистості, ціннісне ставлення людини до світу, суспільства, інших людей, до себе. Наявність особистісного смислу є запорукою особистісної надійності людини, адже в такому разі ставлення людини до соціальної дійсності набуває суб'єктивної цінності – значущості. Тому ми розглядаємо, що психологічну стійкість як одну із детермінант особистісної надійності людини.

Спираючись на ідеї І. Вільш, К. Леонгарда, Є. Крупника, Є. Лебедевої щодо стійких рис особистості, вважаємо, що конструкт стійких і динамічних рис особистості складає адаптаційний потенціал людини, сприяє високому рівневі особистісної надійності людини.

В. Пушкін розглядає поняття «надійність» у діалектичній взаємодії із поняттям «порушення певних норм» та вважає, що, стягнувши певної межі, ці категорії здатні до взаємопереходу, змінюючи тим самим якісний стан тієї чи іншої системи чи процесу [9, С.62]. Згідно з автором, «надійне функціонування системи не виключає можливості порушення, і, аналогічно, наявність порушення не виключає можливості надійного функціонування» [9, С.57]. Отже, надійність як сфера допустимого пов'язана із свободою: є її внутрішньою та зовнішньою межею. Тоді свободу – у такому розумінні – можна визначити як надійну діяльність у сфері можливого і балансування на межі неможливого. Показником наближення до межі є міра ризику до порушення. Свобода як ризик ненадійності – порушення – може бути руйнівним фактором, якщо вона не буде пов'язана з іншою особистісною якістю – відповідальністю (згадаймо ідеї В. Франкла).

Свобода передбачає наявність аксіологічних підстав вибору, а вибір на основі морально-етичних норм актуальної культури вибудовує траєкторію прогнозованої поведінки людини. Усвідомлений вибір, здійснюваний на межі свободи, та прийняття відповідальності за нього є гармонійними гранями особистісної надійності людини.

С. Саричев, О. Чернишов на підставі результатів дослідження соціально-психологічних аспектів надійності групи у напружених ситуаціях спільної діяльності роблять висновок про те, що поєднання суб'єктності, організованості й надійності забезпечує групі статус суб'єкта спільної діяльності, спілкування і стосунків, а також ефективність життєдіяльності у різних проявах. Зазначене може бути сформовано у конкретному соціальному середовищі (ВНЗ, школа тощо) на основі гуманістичних принципів [10].

Ще в 1928 р. І. Артшорн і Р. Мей, оцінюючи індивідуальні відмінності людей за характеристикою «надійність», акцентують увагу на тому, що незважаючи на її залежність від ситуації, загалом вона є стабільною характеристикою особистості [5, 6].

Багато дослідників розглядають надійність як важливу характеристику особистості. У дослідженні, проведеному голландськими психологами, 600 батькам пропонувалося перерахувати характеристики, які вони вважають важливими для своїх дітей. За результатами дослідження були визначені такі якості, як чесність, справдливність, незалежність, відкритість та відповідальність [5].

Вагомим чинником культивування особистісної надійності людини є значущість цієї якості у політичній, економічній, релігійній

системах суспільства, які формують певний перелік норм, цінностей, ідеалів та імперативів. Ця нормативна система створює еталонний образ етносу, який регулює життєдіяльність кожного із суб'єктів певної історичної культури. Етнічна картина світу має високий регулятивний та формувальний потенціал щодо особистісної надійності людини, адже вона пропонує обов'язкові еталони та норми, зразки поведінки, домінанти певної історичної культури та етносу. Культурні домінанти відображаються у побутовій мові, міфах, казках, піснях та передаються з покоління на покоління через певні ритуали. Така форма розвитку етнонаціональної та соціокультурної свідомості забезпечується механізмами, які різні автори описують через такі категорії, як «соціальний стереотип», «архетип», «образ», «уявлення», «судження», «ставлення», «знання», «аттитюд», «установка», «менталітет» тощо.

Аналіз досліджень Н. Годзь, О. Донченко, Ю. Романенка, Т. Федотової свідчить, що домінантними якостями українського етносу є довіра, надія, раціональність, совість, точність, чіткість, упевненість, активність, дисципліна, відповідальність, терплячість, послідовність, планомірність. Значною мірою ці слова описують семантику терміна «надійність».

Л. Виготський наголошував, що «найменший крок у сфери культурного розвитку будь-якої функції вже має своєю підставою розвиток особистості хоча б у суто зародкових формах» [3, С. 316], а «сутність культурного розвитку полягає в тому, що людина оволодіває процесами власної поведінки» [там само].

Автентичність формується і виявляється у процесі спільної діяльності у результаті співвіднесення актуальних та історичних соціально-культурних норм із власним образом зовнішнього та внутрішнього світу. Таке співвіднесення можливе завдяки рефлексії як складовій свідомості, а саме – здатності мислити за іншого, бачити, оцінювати себе та свої дії з позиції інших.

Вважаємо, що онтогенез розвитку надійності корелює із розвитком суб'єктності як властивості людини бути джерелом власної свідомої активності, творити свій внутрішній та зовнішній світ. Таким чином, надійність, надаючи свободу в межах певної діяльності, водночас покладає відповідальність за виконання системи дій, операцій. Рольова надійність свободу обмежує заданою ззовні соціальною роллю, відповідальність – за виконання цієї ролі; при особистісній надійності людини індивідуальна свобода – у межах самостійно створеної ролі, моральна відповідальність; діяльнісний рівень розвитку надійності та її межі свободи опосередковуються межами власного життя, відповідальністю за власну життєтворчість. Рефлексивний рівень розширює свободу до меж заданої історичної культури, а змістом відповідальності є розвиток власної надійності.

Діалогічна надійність розширює свободу до міжкультурного простору, покладаючи тягар відповідальності на розвиток людства.

Отже, особистісна надійність людини – властивість людини, яка характеризує її здатність до прогнозованої поведінки, пов'язаної із реалізацією соціальних відносин у відповідності із суспільними нормами та ідеалами, а також власним відповідальним вибором.

Особистість, яка характеризується особистісною надійністю людини, здатна бути автономним носієм загальнолюдського досвіду та історично вироблених людством і відображених у культурі форм поведінки й діяльності. Діалектика взаємодії особистісної надійності людини та культури полягає, на наш погляд, у тому, що культура детермінує розвиток та становлення особистісної надійності людини, а особистість є носієм та творцем культури. У зв'язку з цим процитуємо В. Франкла: «Як професор у двох галузях, неврології та психіатрії, я добре усвідомлюю, до якої міри людина залежить від біологічних, психологічних та соціальних умов; проте, крім того, що я професор у двох галузях науки, я ще людина, яка вижила у чотирьох таборах – концентраційних таборах, – і тому я є свідком того, до якого неочікуваного ступеня людина здатна кинути виклик найтяжчим умовам, які тільки собі можна уявити» [12, С.77].

Узагальнюючи наші теоретичні розвідки проблеми особистісної надійності людини, зазначимо, що змістовими властивостями, які складають його основу, є певні віково-статеві, нейродинамічні властивості, конституційні та фізіономічні особливості, риси характеру, особливості когнітивної сфери, ціннісні орієнтації людини, зокрема відповідальність, стійкість, вольові якості, почуття обов'язку, дисциплінованість.

Окрім цього, вагомим аспектом розглядуваного питання є власне визначення особистісної надійності людини як нормативно-ціннісного поняття у контексті самоактуалізації особистості.

Тому варто звернутись до теоретичних положень відомих науковців, котрі розкривають зазначений аспект. До найважливіших особистісних характеристик Г. Балл, разом із особистісною свободою, відносить і особистісну надійність людини, розуміючи під цим терміном таку цілісну якість особистості, котра визначає готовність останньої до надійного виконання певних соціальних функцій. Автор зазначає, що «кількісно особистісну надійність людини можна оцінити ймовірністю, з якою вдається передбачити поведінку особи з реалізації відносин, що склалися в неї з іншими учасниками суспільного буття (індивідами, групами, організаціями), а також з нормами та ідеалами, котрі регулюють (або мають регулювати) її поведінку» [1, С. 139].

Перспективи подальших досліджень пов'язані з подальшими дослідженнями, пов'язаними із розробкою теоретичної моделі особистісної надійності людини.

Список використаних джерел

1. Балл Г. О. Особистісна надійність у гуманістичному тлумаченні: психологічні, етичні та педагогічні аспекти /Г. О. Балл // Професійна освіта: педагогіка і психологія: Польсько-український щорічник, IV.- Київ; Чекстохова, 2003. - С. 461-474.
2. Барышков В. Н. Ценность как категория теоретической философии / В. Н. Барышков. / Иммануил Кант и актуальные проблемы современной философии: Сб. науч. Трудов. - М., ООО Изд-во «Экшн», 2005. - С. 134-140.
3. Вригт Г. Х. Логико-философские исследования. Избранные труды. / Г. Х.Вригт / Переводчик: Е. И. Тарусина, А. С. Карпенко и др. М.: «Прогресс», 1986. – 593 с.
4. Каган М. С. Философская теория ценностей. / М. С. Каган. - СПб.: Петрополис, 1997. - 206 с.
5. Котик І.О. Механізми рефлексії у процесі розвитку суб'єктності людини/ І. О. Котик: Дис...канд. психол. наук: 19.00.01. – К., 2004. – 206 с.
6. Котик І. О. Експериментальне дослідження надійності особистості й групи в напружених і екстремальних умовах життєдіяльності / І. О. Котик, С. В. Саричев Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / за наук. ред. С.Д.Максименка, Л.А.Онуфрієвої. – Вип. 33. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2016. – С.291-313.
7. Кулагин Б. В. Основы профессиональной психодиагностики. / Б. В. Кулагин - Л.: Медицина, 1984. - 250 с.
8. Парамонова С. П. Динамика морального сознания. / С. П. Парамонова. - Пермь: Изд-во Перм. гос. тех. ун-та, 1997. - 209 с.
9. Пушкин В. Г. Проблема надёжности. Филос. очерк. / В. Г.Пушкин. – М.: Наука, 1971. – 191с.
10. Сарычев С. В. Социально-психологические аспекты надежности группы в напряженных ситуациях совместной деятельности / С. В. Сарычев, А. С. Чернышев. – Курск: Изд-во КГПУ, 2000. – 164 с.
11. Татенко В. О. Лідер XXI. Соціально-психологічні студії. / В. О. Татенко. – К.: Видавничий Дім «КОРПОРАЦІЯ», 2004. – 198 с.
12. Франкл В. Человек в поисках смысла: Сборник: Пер. с англ.и нем. /Общ. ред. Л.Я.Гозмана и Д.А.Леонтьева. – М.:Прогресс, 1990. –368с.

Spisok vikoristanych dzerel

1. Ball G. O. Osobistisna nadiynist' u gumanistichnomu tлумachenni: psikhologichni, etichni ta pedagogichni aspekti /G. O. Ball // Profesiyna osvita: pedagogika i psikhologiya: Pol's'ko-ukrains'kiy shchorichnik, IV. - Kiiv; Chekstokhova, 2003. - S. 461-474.

2. Baryshkov V. N. Tsennost' kak kategoriya teoreticheskoy filosofii / V. N. Baryshkov. / Immanuel Kant i aktual'nye problemy sovremennoy filosofii: Sb. nauch. Trudov. - M., OOO Izd-vo «Ekshen», 2005. - S. 134-140.
3. Vrigt G. Kh. Logiko-filosofskie issledovaniya. Izbrannyye trudy. / G. Kh. Vrigt / Perevodchik: E. I. Tarusina, A. S. Karpenko i dr. - M.: «Progress», 1986. - 593 s.
4. Kagan M. S. Filosofskaya teoriya tsennostey. / M. S. Kagan. - SPb.: Petropolis, 1997. - 206 s.
5. Kotik I. O. Mekhanizmi refleksii u protsesi rozvitku sub'ektnosti lyudini / I. O. Kotik: Dis...kand. psikholog. nauk: 19.00.01. - K., 2004. - 206 s.
6. Kotik I. O. Eksperimental'ne doslidzhennya nadiynosti osobistosti y grupi v napruzhenikh i ekstremal'nikh umovakh zhittediyal'nosti / I. O. Kotik, S. V. Sarichev Problemi suchasnoi psikhologii: Zbirnik naukovikh prats' Kam'yanets'-Podil's'kogo natsional'nogo universitetu imeni Ivana Ogienka, Institutu psikhologii imeni G. S. Kostyuka NAPN Ukraïni / za nauk. red. S.D.Maksimenka, L.A.Onufrievoi. - Vip. 33. - Kam'yanets'-Podil's'kiy: Aksioma, 2016. - S.291-313.
7. Kulagin B. V. Osnovy professional'noy psikhodiagnostiki. / B. V. Kulagin - L.: Meditsina, 1984. - 250 s.
8. Paramonova S. P. Dinamika moral'nogo soznaniya. / S. P. Paramonova. - Perm': Izd-vo Perm. gos. tekhn. un-ta, 1997. - 209 s.
9. Pushkin V. G. Problema nadezhnosti. Filos. ocherk. / V. G. Pushkin. - M.: Nauka, 1971. - 191s.
10. Sarychev S. V. Sotsial'no-psikhologicheskie aspekty nadezhnosti gruppy v napryazhennykh situatsiyakh sovместnoy deyatel'nosti / S. V. Sarychev, A. S. Chernyshev. - Kursk: Izd-vo KGPU, 2000. - 164 s.
11. Tatenko V. O. Lider XXI. Sotsial'no-psikhologichni studii. / V. O. Tatenko. - K.: Vidavnicliy Dim «KORPORATSIYA», 2004. - 198 s.
12. Frankl V. Chelovek v poiskakh smysla: Sbornik: Per. s angl. i nem. / Obshch. red. L.Ya.Gozmana i D.A.Leont'yeva. - M.:Progress, 1990.- 368s.

Котик И. А. Ценностно-смысловая регуляция социальных границ и аутентичности в системе личностной надежности человека

В статье освещается понятие «личностная надежность человека». Определяются специфические особенности собственно регуляции социальных границ и надежной аутентичности. Ведущим фактором признается именно ценностно-смысловая регуляция. Содержательными свойствами, которые составляют основу указанного явления, есть определенные возрастно-половые, нейродинамические свойства, конституциональные и физиологические особенности, черты характера, особенности когнитивной сферы, ценностные ориентации человека, в том числе ответственность, устойчивость, волевые качества, дисциплинированность. Психологическая природа надежной аутентичности личности отражается в научной литературе в таких понятиях, как сверхнормативная активность, побочный продукт, интеллектуальная инициатива, самодеятельность, бескорыстный риск и надситуативная активность, инициация мыслительной деятельно-

сти, целеполагание, личностный выбор, а также человек как субъект жизни, субъект профессиональной деятельности и семейных отношений.

Ключевые слова: *аутентичность, надежность, личностная надежность человека, социальные границы, ценностно-смысловая сфера личности.*

I.O.Kotik. Value-sense regulation of social boundaries and reliable authenticity of the individual

The article highlights the concept of “reliable authenticity of the individual”. Determined specifics proper regulation of social boundaries and reliable authenticity. The leading factor recognized is value-sense regulation. Important properties, which form the basis of this phenomenon, there is a certain age and sex, neurodynamic properties constitutional and physiological characteristics, traits, features of cognition, value orientation of man, including responsibility, stability, endurance and stamina, discipline. Psychological nature reliable authenticity of the individual is reflected in the scientific literature in concepts such as excess activity, a byproduct of intellectual initiative, initiative, selfless risk and suprasituational activity initiation mental activity, goal-setting, personal choice, and the man as the subject of life, the subject of professional activity and family relations.

Reliable genuine personality realized through psychological mechanisms related to the diagnosis of external and internal reality. Internal factor secure authentication is a professional diagnosis of reality as a basic mechanism of mental activity. Its effectiveness depends on the authenticity, social maturity, adequacy and sufficiency of individual professional, critical factors of professional conduct, risk of mental and physical well-being. External factor reliable identity authentication process to ensure it is a mechanism for continuous assessment of critically important in terms of professional activity risk behavior. With its focus on optimizing estimated regulatory compliance, secure identity authentication requirements established and accepted norms, the outer ring mechanism for continuous assessment introyetsyruyetsya psychological mechanism in the inner ring of continuous assessment, which serves more power Super-Ego, which leads to the actualization of subject-activity reflexive regulation of professional conduct in line with the established requirements of reliable authentication.

Keywords: *authenticity, reliability, reliable, authentic identity, social boundaries, value-semantic sphere of personality.*